

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
Центр наукових досліджень та викладання іноземних мов

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Директор Центру наукових досліджень
та викладання іноземних мов НАН України
к.філол.н., доцент
ЖАЛАЙ В.Я.

« 25 » червня 2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ВК 01 ДВА
Лінгвокультурна компетентність особистості

для аспірантів
спеціальності В11 «Філологія» Philology
за спеціалізацією 0232 – Література та лінгвістика
Literature and linguistics
галузі знань Культура, мистецтво та гуманітарні науки
третього освітньо-наукового рівня вищої освіти – доктора філософії

Київ 2025

Розробники:

д.філол.н., проф.. Ільченко О.М.

к.філол.н., доц. Кравченко Н.Г.

доктор філософії з філології, ст.н.с. Н.А. Крамар

Робочу програму затверджено Вченою радою Центру наукових досліджень та викладання іноземних мов НАНУ

протокол № 4 від 25 червня 2025 р.

1. Загальні відомості

Найменування показників	Характеристика дисципліни за денною формою навчання
Назва дисципліни	Лінгвокультурна компетентність особистості
Вид дисципліни	Дисципліна вибору аспіранта ВК 01 ДВА
Мова викладання, навчання та оцінювання	англійська, українська
Загальний обсяг кредитів / годин	4/120
Курс	2
Семестр	3-4
Кількість змістових модулів	2
Обсяг кредитів	4
Обсяг годин, в тому числі:	120
Лекції	12
Практичні (індивідуальні) заняття	10
Самостійна робота	98
Форма підсумкового контролю	іспит

2. Мета, завдання та очікувані результати навчальної дисципліни

Робоча програма навчальної дисципліни ВК 01 ДВА «Лінгвокультурна компетентність особистості» є нормативним документом, який розроблено на основі освітньо-наукової програми (далі ОНП) В11 «Філологія» Philology за спеціалізацією 0232 – Література та лінгвістика Literature and linguistics галузі знань Культура, мистецтво та гуманітарні науки третього освітньо-наукового рівня вищої освіти – доктора філософії, затвердженої Вченою радою Центру наукових досліджень та викладання іноземних мов НАНУ, протокол № 4 від 25.06.2025 року.

Переважає кількість комунікації в епоху глобалізації є міжкультурною, що призводить до значної кількості непорозумінь у спілкуванні – як побутовому, так і професійному. Сучасний науковець має бути обізнаним з основними засадами ефективної міжкультурної комунікації та ефективно застосовувати їх під час спілкування у контексті міжнародної співпраці.

Мета навчальної дисципліни – випрацювання міжкультурної компетентності аспірантів через розкриття сутності міжкультурної комунікації, лінгвокультурології, національного менталітету, комунікативної поведінки в аспекті взаємодії та взаємозв'язку мови і культури, мови як інструмента культури та культурного діалогу у контексті міжнародної співпраці.

Передумова вивчення. Аспірант повинен знати: англійську мову на рівні не нижче С1 та мати навички пошуку та аналізу наукової інформації.

Дисципліна є вибірковою (дисципліна вибору аспіранта) для підготовки здобувачів третього рівня вищої освіти – доктора філософії – відповідно до навчального плану спеціальності В11 «Філологія» Philology за спеціалізацією 0232 – Література та лінгвістика Literature and linguistics галузі знань Культура, мистецтво та гуманітарні науки, затвердженої Вченою радою Центру наукових досліджень та викладання іноземних мов НАНУ, протокол № 4 від 25.06.2025 року.

Завдання навчальної дисципліни ВК 01 ДВА «Лінгвокультурна компетентність особистості» полягає у формуванні та набутті таких компетентностей: загальні компетентності: ЗК: 2-7, 9, 10, 12 (відповідно до переліку загальних компетентностей ОНП). Фахові компетентності: ФК 2, 4, 6-8, 11, 13, 15-17, 19-21, 24-26 (відповідно до переліку фахових компетентностей ОНП). Програмні результати навчання: ПРН 1.2-1.6, 2.1-2.8, 3.1-3.4, 4.1, 4.3, 4.4. (відповідно до переліку програмних результатів навчання ОНП).

Фахові програмні результати навчання (вимоги до знань та вмінь):

У результаті вивчення навчальної дисципліни аспірант повинен

знати:

- нерозривний зв'язок мови і культури, поняття лінгвокультурної компетентності як частини культурної компетентності;
- поняття лінгвокультурної та дискурсивної спільноти;
- розбіжності комунікативної поведінки;
- національно специфічні етикет та стратегії ввічливості як складники міжкультурної компетенції;
- ознаки невербальної поведінки;
- специфіку взаємодії мови і культури в типових комунікативних ситуаціях;

уміти:

- володіти культурно зумовленими нормами вербальної та невербальної поведінки;
- застосовувати англійську мову з урахуванням її соціокультурної варіативності та етикету;
- послуговуватися національно специфічними стратегіями ввічливості;
- застосовувати лінгвокультурні канони англословного дискурсу.

3. Тематичний план навчальної дисципліни

Тема 1. Лінгвокультурна та міжкультурна компетентності як частина культурної компетентності особистості: теоретичні засади.

Тема 2. Комунікативна компетенція як єдність мовної та культурної компетенцій.

Тема 3. Мультикультуралізм у сучасному світі.

Тема 4. Комунікативна поведінка в полікультурному середовищі: практичне застосування.

Тема 5. Етикет і культура спілкування.

4. Програма навчальної дисципліни

тема	назва теми	кількість годин		
		лекції	практичні (індивідуальні)	самостійна робота
1.	Лінгвокультурна та міжкультурна компетентності як частина культурної компетентності особистості: теоретичні засади.	2	2	20
2.	Комунікативна компетенція як єдність мовної та культурної компетенцій.	2	2	20
3.	Мультикультуралізм у сучасному світі.	2	2	28
4.	Комунікативна поведінка в полікультурному середовищі: практичне застосування.	2	2	
5.	Етикет і культура спілкування.	4	2	30
		12	10	98
Усього		120		

5. Структура навчальної дисципліни

Навчальний матеріал дисципліни складається із 5 тем. Курс викладається під час першого та другого семестрів другого року навчання в аспірантурі.

Змістовий модуль 1

Тема 1.

1. Лінгвокультурна та міжкультурна компетентності як частина культурної компетентності особистості: теоретичні засади.

- 1.1. Мова та культура. Поняття ментальності.
- 1.2. Ключові дослідники питань взаємозв'язку мови та культури.
- 1.3. Мовна та культурна ідентичність.
- 1.4. Мовна (дискурсивна) особистість.

Тема 2

2. Комунікативна компетенція як єдність мовної та культурної компетенцій.

- 2.1. Етнічні особливості мовних картин світу
- 2.2. Лінгвокультурна та дискурсивна спільноти.
- 2.3. Поняття «ідеальної мовленнєвої ситуації».

Тема 3

3. Мультикультуралізм у сучасному світі.

- 3.1. Міжкультурна комунікація у глобалізованому світі.
- 3.2. Проблеми міжкультурного перекладу

Змістовий модуль 2

Тема 4

4. Комунікативна поведінка в полікультурному середовищі: практичне застосування.

- 4.1. Вербальна та невербальна поведінка
- 4.2. Ефективні комунікативні прийоми: універсальні та національно специфічні.
- 4.3. Педагогічний потенціал лінгвокультурних студій.

Тема 5

5. Етикет і культура спілкування.

- 5.1. Поняття «обличчя» мовця (позитивне чи негативне) за П. Браун та С. Левінсоном.
- 5.2. Стратегії ввічливості vs. стратегії неввічливості.
- 5.3. Типологія вербальних конфліктів та ефективні способи їх уникання.
- 5.4. Табуйовані теми у міжкультурному спілкуванні.
- 5.5. Прагматичні дослідження, конwersаційний аналіз та дискурсивна психологія.

Індивідуальні заняття

Мета практичних (індивідуальних) занять - практичне закріплення питань, пов'язаних з темами лекцій та дослідженнями аспіранта.

Самостійна робота аспіранта, її зміст та обсяг

№	Зміст самостійної роботи аспіранта	Обсяг СР (годин)
	1. Опрацювання лекційного матеріалу	48
	2. Підготовка до індивідуальних (практичних) занять	50
	Усього за навчальною дисципліною	98

6. Рейтингова система оцінювання

Рейтинг аспіранта другого року зі спеціальності В11 «Філологія» за спеціалізацією 0232 – Література та лінгвістика Literature and linguistics галузі знань Культура, мистецтво та гуманітарні науки третього освітньо-наукового рівня вищої освіти – доктора філософії, складається з балів, що їх отримано за:

1. Експрес-контроль – 30 балів
2. Практичні (індивідуальні) заняття та самостійна робота – 30 балів
3. Диференційований залік – 40 балів

Заохочувальні і штрафні бали:

1. Відсутність на лекції без поважних причин - (-) 2 бали.
 2. Відсутність на індивідуальних (практичних) заняттях без поважних причин (-) 2 бали.
 3. Підготовка публікації до друку та/або виступу на конференції (+) 10 балів
- Сума як штрафних, так і заохочувальних балів не має перевищувати 0,1R=10 балів.

Система рейтингових балів та критерії оцінювання

Експрес-контроль (30 балів) проводиться з метою перевірки якості роботи аспіранта в аудиторії та самостійної роботи в позааудиторний час за допомогою усного описування або перевірочних робіт тривалістю 10–30 хвилин або індивідуальних домашніх завдань протягом семестру, завдяки чому перевіряються набуті знання та розуміння того як матеріали курсу можна застосувати у власних дослідженнях за темою дисертаційної роботи та при підготовці публікацій за темою дисертації.

Розрахункова шкала рейтингу складає: $RC = 30 + 30 + 40 = 100$ (балів).

Рейтинг RD аспіранта складається з рейтингу, одержаного протягом семестру з урахуванням заохочувальних і штрафних балів. Необхідною умовою допуску аспіранта до іспиту з дисципліни є позитивний рейтинг з усіх форм семестрової атестації. Аспіранти, які набрали протягом семестру менше 30 балів, зобов'язані підвищити свій рейтинг для допуску до іспиту.

Шкала оцінок

Оцінка	Визначення	Національна шкала оцінювання	Рейтингова бальна шкала оцінювання
ВІДМІННО	відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок	5, 0 (відмінно)	$90 \leq RD \leq 100$
ДОБРЕ	в цілому правильна робота з певною кількістю помилок	4, 0 (добре)	$74 \leq RD \leq 89$
ЗАДОВІЛЬНО	виконання задовольняє мінімальні критерії	3,0 (задовільно)	$60 \leq RD \leq 73$
НЕЗАДОВІЛЬНО	можливе повторне складання	2 (незадовільно)	$35 \leq RD \leq 59$
НЕЗАДОВІЛЬНО	необхідний повторний курс з дисципліни	2 (незадовільно)	$RD < 35$

7. Орієнтовне коло запитань

1. Розкрийте сутність понять «комунікативна компетенція», «мовна (лінгвістична) компетенція» та «культурна компетенція».
2. Яке із визначень культури Ви вважаєте найбільш вдалим. Аргументуйте Вашу думку.
3. Поясніть відмінності між поняттями “дискурсивна спільнота”, “мовленнєва спільнота”, “фахова спільнота”, “наукова спільнота”. “комунікативна спільнота” .
4. Ключові дослідники лінгвокультурної проблематики.

5. Теорія мовної відносності.
6. Внесок українського вченого Якова Феофановича Чепіги до неогумбольдтіанства.
7. Наукова спадщина Делла Гаймса.
8. Окресліть перелік універсальний татуйованих тем спілкування.
9. Етикет міжнародного спілкування.
10. Основні постулати категорії ввічливості Пенелопи Браун та Стівена Левінсона.
11. Категорія ввічливості в англійській мові та міжкультурне спілкування за допомогою англійської.
12. Які поради Роджера Екстелла Ви вважаєте стрижневими для успішної міжнародної комунікації?
13. Мультикультуралізм як соціокультурний феномен.
14. Сучасні наукові розвідки з проблематики лінгвокультурної компетенції особистості: напрями і перспективи.
15. Який матеріал курсу (підручник, монографія, стаття) справив на Вас найбільше враження? Наскільки корисним був цей курс для Вас?

8. Список рекомендованих джерел

1. Agar, M. (2006). Culture: Can you take it anywhere? *International Journal of Qualitative Methods*, 5(2), Article xx. Retrieved [13.09.2019] from http://www.ualberta.ca/~iiqm/backissues/5_2/pdf/agar.pdf
2. Axtell R. *Dos and Taboos Around the World*. – 3rd ed. – N.Y.: John Wiley and Sons, 1993.
3. Axtell R. *Dos and Taboos of using English around the world*. – N.Y.: John Wiley and Sons, 1995.
4. Bachmann-Medick, D., & Blauhut, A. (2016). *Cultural turns. New Orientations in the Study of Culture*. De Gruyter
5. Brown P., Levinson S. (1987). *Politeness: Some Universals in Language Usage*. – Cambridge: Cambridge University Press.
6. Bühlig, K., & Thijs, J. (2006). *Beyond misunderstanding. Linguistic analyses of intercultural communication*. Amsterdam: J. Benjamins.:
7. Byram, M., & Grundy, P. (2003). *Context and culture in language teaching and learning*. Clevedon: Multilingual Matters.
8. Candel-Mora, M. (2019). Intercultural Communication Competence in Specialised Languages and Contexts: Research Prospects and Possibilities. *Advanced Linguistics*, 0(4). doi: 10.20535/2617-5339.2019.4.181340

9. Chunhong, Z., & Griffiths, C. (2011). Intercultural Communicative Competence. *English Language And Literature Studies*, 1(2). doi: 10.5539/ells.v1n2p113
10. Clyne, M. (1995). *Inter-cultural Communication at Work: Cultural Values in Discourse*. Cambridge University Press.
11. Crystal, D. (2020). *Let's Talk: How English Conversation Works*. OUP Oxford. ASIN : B0851P4QFK 11.
12. Crystal, D. (2020). <https://www.davidcrystal.com/GBR/David-Crystal>
13. Deutscher G. (2011). *Through the Language Glass: Why the World Looks Different in Other Languages*. Picador.
14. Dumitrascu S. (2020). *Communicating Across Cultures: A Practical Guide (Skills Book 2)* Kindle Edition. ASIN : B08NC1NWJC
15. Duranti, A. (2003). Language as Culture in U.S. Anthropology. *Current Anthropology*, 44(3), 323-347. doi: 10.1086/368118
16. Duranti, A. A (2004). *A Companion to Linguistic Anthropology*. Wiley-Blackwell.
17. Goddard, C., & Wierzbicka, A. (2013) *Words and Meanings: Lexical Semantics Across Domains, Languages, and Cultures*. Oxford: Oxford University Press.
18. Haugh, M., & Schneider, K. (2012). Im/politeness across Englishes. *Journal Of Pragmatics*, 44(9), 1017-1021. doi: 10.1016/j.pragma.2012.05.010
19. Haugh, M. (2018). Afterword: Theorizing (im)politeness. *Journal Of Politeness Research*, 14(1), 153-165. doi: 10.1515/pr-2017-0058
20. Hofstede, G., Hofstede, G., & Pedersen, P. (2012). *Exploring culture*. Boston: Intercultural Press.
21. Hymes D. (1972). Models of the interaction of language and social life // *Directions in sociolinguistics: the ethnography of communication*. – N.Y.: Holt, Rinehart and Winston. — P. 35–71.
22. Hymes D. (1987). Communicative competence // *Sociolinguistics: an international handbook of the science of language and society*. – Berlin: Walter de Gruyter. – P. 219–229.
23. Jandt F. (2017). *An Introduction to Intercultural Communication: Identities in a Global Community*. Sage
24. Kramsch, C. (1993). *Context and culture in language teaching*. Oxford: Oxford University Press.
25. Lewis, R. (2018). *When cultures collide*. Nicholas Brealey Publishing
26. Malinowski B. (2014). *A Scientific Theory of Culture and Other Essays*. Marcel Press.
27. Mead, M. (2005) *The World Ahead: An Anthropologist Anticipates the Future (Margaret Mead: The Study of Contemporary Western Culture)*. Berghahn Books
28. Nazarenko, L. (2015). Linguistic Characteristics of Intercultural Competence as a Part of Teachers' Professional Competence. *Procedia - Social And Behavioral Sciences*, 180, 407-412. doi: 10.1016/j.sbspro.2015.02.137

29. Nazarenko, T. (2019). Cartographic Literacy as a Condition of Communication and Security. *Intercultural Communication*, 1(6), 117-137. doi: 10.13166/inco/103629
30. Orsini-Jones, M., & Lee, F. (2018). Intercultural communicative competence for global citizenship. *Intercultural Communicative Competence for Global Citizenship: Identifying cyberpragmatic rules of engagement in telecollaboration*. Palgrave Macmillan
31. Risager K. (2019) Linguaculture. *The Encyclopedia of Applied Linguistics* <https://doi.org/10.1002/9781405198431.wbeal0709.pub2>
32. Sapir E. (2014). *Language*. Charleston, SC: CreateSpace Independent Publishing Platform.
33. Sharifian, F. (2015). *The Routledge handbook of language and culture*. Taylor and Francis
34. Wierzbicka A. (1997). *Understanding Cultures through Their Key Words: English, Russian, Polish, German, and Japanese: English, Russian, Polish, German and Japanese (Oxford Studies in Anthropological Linguistics Book 8)*. Oxford University Press
35. Whorf, B., Carroll, J., Levinson, S., & Lee, P. (2012). *Language, thought, and reality*. Cambridge, Mass.: The MIT Press.
36. Zhang, X., & Zhou, M. (2019). Interventions to promote learners' intercultural competence: A meta-analysis. *International Journal Of Intercultural Relations*, 71, 31-47. doi: 10.1016/j.ijintrel.2019.04.006
37. Алексеева І.О. (2011). Вступ до теорії міжкультурної комунікації [Текст] : підручник / І. О. Алексеева ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. - К. : Київський університет.
38. Голубовська І.О. (2004). Етнічні особливості мовних картин світу. – К.: Логос, 2004. – 284 с.
39. Ilchenko O. "Thanks" But Not "Thanks Anyway": E-politeness in E-mailing. // *Лінгвістика ХХІ століття: нові дослідження і перспективи*. – К., Логос, 2013. – Вип. 8. – С. 89–103.
40. Тер-Минасова С.Г. (2000). *Язык и межкультурная коммуникация*. М: Слово
41. Хабермас Ю. (1995). *Демократия. Разум. Нравственность*. – М.: Центр Academia.
42. Чайка Л. В. Типологія вербальних конфліктів в англomовному дискурсі: поліпарадигмальний аспект : автореф. дис. ... док. філологічних наук : 10.02.04 / Лариса Василівна Чайка ; Мін-во освіти і науки України, Київський нац. лінгвістичний ун-т. – Київ, 2019. – 34 с.